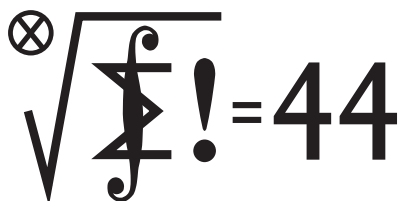

Skrót regulaminu

Każdy może nadsyłać rozwiązania zadań z numeru n w terminie do końca miesiąca $n + 2$. Szkice rozwiązań zamieszczamy w numerze $n + 4$. Można nadsyłać rozwiązania czterech, trzech, dwóch lub jednego zadania (każde na oddzielnej kartce), można to robić co miesiąc lub z dowolnymi przerwami. Rozwiązania zadań z matematyki i z fizyki należy przysyłać w oddzielnych kopertach, umieszczając na kopercie dopisek: **Klub 44 M** lub **Klub 44 F**. Oceniamy zadania w skali od 0 do 1 z dokładnością do 0,1. Ocenę mnożymy przez współczynnik trudności danego zadania: $WT = 4 - 3S/N$, gdzie S oznacza sumę ocen za rozwiązania tego zadania, a N – liczbę osób, które nadesłały rozwiązanie choćby jednego zadania z danego numeru w danej konkurencji (**M** lub **F**) – i tyle punktów otrzymuje nadsyłający. Po zgromadzeniu **44** punktów, w dowolnym czasie i w którejkolwiek z dwóch konkurencji (**M** lub **F**), zostaje on członkiem **Klubu 44**, a nadwyżka punktów jest zaliczana do ponownego udziału. Trzykrotne członkostwo – to tytuł **Weterana**. Szczegółowy regulamin został wydrukowany w numerze 2/2002 oraz znajduje się na stronie deltami.edu.pl

Termin nadsyłania rozwiązań: 31 VII 2015

Czołówka ligi zadaniowej **Klub 44 M** po uwzględnieniu ocen rozwiązań zadań 687 ($WT = 1,07$) i 688 ($WT = 2,08$) z numeru 10/2014

Michał Miodek	Zawiercie	46,62
Marek Spychała	Warszawa	42,75
Wojciech Maciak	Warszawa	42,25
Piotr Kumor	Olsztyn	39,62
Wojciech Tobiś	Praszka	37,22
Grzegorz Karpowicz	Wrocław	35,79

Michał Miodek – już po raz drugi.

Zadania z matematyki nr 701, 702

Redaguje Marcin E. KUCZMA

701. Niech n będzie ustaloną dodatnią liczbą nieparzystą. Wyznaczyć największą możliwą liczbę zbioru złożonego z liczb całkowitych dodatnich, mniejszych od $3n$, w którym każde dwa różne elementy mają i różnicę, i sumę różną od n .

702. Niech $F_n(t) = t^n + (t + 1)^n$. Udowodnić, że istnieje nieskończenie wiele liczb całkowitych $n \geq 1$, dla których równanie $F_{2n}(x) = F_n(y)$ nie ma rozwiązań w liczbach całkowitych $x, y \geq 1$.

Zadanie 702 zaproponował pan Piotr Kumor z Olsztyna.

Opatrzył je komentarzem: dokładnie przed ćwierćwieczem to samo równanie było przedmiotem zadania ligowego 194 (*Delta* 5/1990 – treść i rozwiązanie); teza brzmiała: dla $n \geq 2$ równanie może mieć w liczbach całkowitych x, y co najwyżej skończenie wiele rozwiązań (autor: Marcin Mazur); zaś w rocznym omówieniu (*Delta* 2/1992) pozostało otwarte pytanie, czy to równanie w ogóle ma rozwiązania poza trywialnymi ($|x|, |y| \leq 1$); obecna propozycja to mały krok w kierunku próby badania tego problemu.

Rozwiązania zadań z numeru 1/2015

Przypominamy treść zadań:

693. Znaleźć wszystkie liczby rzeczywiste niewymierne x , dla których każda z liczb $x^2 - 44x$ oraz $x^3 - 2015x$ jest wymierna.

694. Niech $a(n)$ oznacza odległość liczby naturalnej n od najbliższej liczby, będącej pełnym kwadratem: $a(n) = \min\{|n - k^2| : k \in \mathbb{N}\}$, i niech $S(n) = a(1) + \dots + a(n)$ oraz $f(n) = \frac{1}{n}S(n)$. Udowodnić, że każda dodatnia liczba całkowita występuje w ciągu $f(1), f(2), f(3), \dots$ dokładnie trzykrotnie.

693. Zgodnie z zadaniem, niech $x \notin \mathbb{Q}$ będzie taką liczbą, że $\alpha = x^2 - 44x \in \mathbb{Q}$ oraz $\beta = x^3 - 2015x \in \mathbb{Q}$. Tak więc

$$\alpha x = x^3 - 44x^2 = (\beta + 2015x) - 44(\alpha + 44x) = (\beta - 44\alpha) + 79x,$$

skąd $(\alpha - 79)x \in \mathbb{Q}$. Skoro $x \notin \mathbb{Q}$, musi być $\alpha - 79 = 0$.

Dostajemy równanie $x^2 - 44x = 79$, z rozwiązaniami $x = 22 + \sqrt{563}$ oraz $x = 22 - \sqrt{563}$. Obie wartości spełniają wymagane warunki ($\alpha = x^2 - 44x = 79$, $\beta = x(x^2 - 2015) = 44 \cdot 79$).

694. Liczby, dla których najbliższym kwadratem jest k^2 , mają postać

$$(1) \quad k^2 + r \quad (0 \leq r \leq k) \quad \text{lub} \quad k^2 - r \quad (1 \leq r \leq k - 1).$$

Suma wartości $a(n)$ dla tych liczb wynosi $2(1 + \dots + k) - k = k^2$. Stąd

$$\begin{aligned} S(k^2) &= S(k^2 + k) - (1 + \dots + k) = \\ &= (1^2 + \dots + k^2) - (1 + \dots + k) = \frac{k(k^2 - 1)}{3}. \end{aligned}$$

Dla liczb postaci (1) obliczamy:

$$\begin{aligned} S(k^2 + r) &= S(k^2) - (1 + 2 + \dots + r) = \frac{k(k^2 - 1)}{3} + \frac{r(r + 1)}{2}, \\ S(k^2 - r) &= S(k^2) - (0 + 1 + \dots + (r - 1)) = \\ &= \frac{k(k^2 - 1)}{3} - \frac{r(r - 1)}{2}. \end{aligned}$$

Aby ujednoclić zapis, wprowadzamy parametr $\epsilon = \pm 1$

i wyznaczamy $f(n) = S(n)/n$ (dla n w formie (1)):

$$f(k^2 + \epsilon r) = \frac{\frac{1}{3}k(k^2 - 1) + \epsilon \cdot \frac{1}{2}r(r + \epsilon)}{k^2 + \epsilon r} \begin{pmatrix} \epsilon = +1 : r = 0, 1, \dots, k, \\ \epsilon = -1 : r = 1, \dots, k - 1 \end{pmatrix}.$$

Interesują nas wartości całkowite uzyskanego wyrażenia. Przekształcamy je do postaci

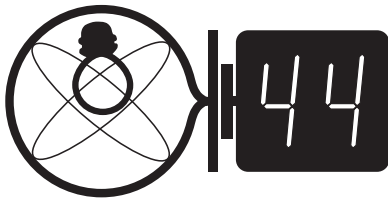
$$(2) \quad f(k^2 + \epsilon r) = \frac{k}{3} - h(k, \epsilon, r), \quad \text{gdzie} \quad h(k, \epsilon, r) = \frac{(\epsilon r + 1)(2k - 3r)}{6(k^2 + \epsilon r)}.$$

Dla $r = 0$ oraz $r = k$ ($\epsilon = 1$) wychodzą wartości niecałkowite – można je zignorować, ograniczając zakres parametru r do $1, \dots, k - 1$. Wówczas

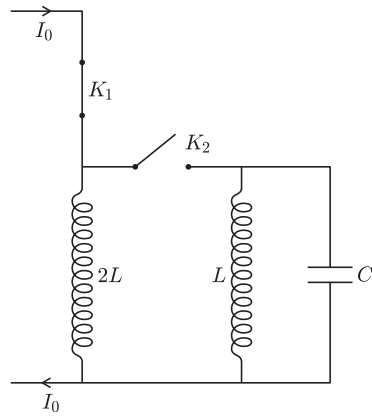
$$|h(k, \epsilon, r)| = \frac{|\epsilon r + 1| \cdot |2k - 3r|}{6|k^2 + \epsilon r|} \leq \frac{k(2k - 3)}{6(k^2 - k + 1)} < \frac{1}{3}.$$

Różnica (2) jest więc liczbą całkowitą (równą j) wtedy i tylko wtedy, gdy $k = 3j$, zaś $h(k, \epsilon, r) = 0$. Gdy $k = 3j$, ostatni warunek ($h = 0$) jest spełniony dla trzech par (ϵ, r) , mianowicie $(-1, 1)$, $(-1, 2j)$, $(+1, 2j)$.

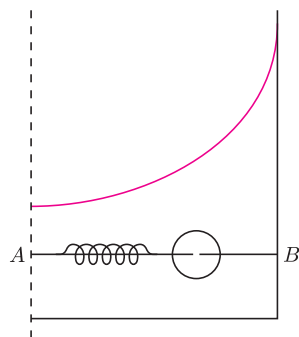
Wniosek: dowolna liczba całkowita $j \geq 1$ jest wartością wyrażenia $f(n)$ jedynie dla $n = k^2 + \epsilon r$, gdzie $k = 3j$, zaś (ϵ, r) jest jedną z trzech powyższych par – czyli, po podstawieniu, dla $n = 9j^2 - 1$, $n = 9j^2 - 2j$, $n = 9j^2 + 2j$.

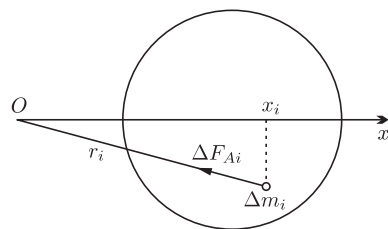
Termin nadsyłania rozwiązań: 31 VII 2015

Rys. 1

Rys. 2

Rys. 3

Czołówka ligi zadaniowej **Klub 44 F** po uwzględnieniu ocen rozwiązań zadań 584 ($WT = 2,08$), 585 ($WT = 3,64$), 586 ($WT = 3,64$) i 587 ($WT = 1,96$) z numerów 10/2014 i 11/2014

Andrzej Idzik	Bolesławiec	37,76
Tomasz Rudny	Warszawa	37,68
Jacek Konieczny	Poznań	27,92
Marian Łupieżowicz	Gliwice	25,29
Ryszard Woźniak	Kraków	22,51
Michał Koźlik	Gliwice	20,31
Krzysztof Magiera	Łosiów	14,40

W opublikowanym w numerze 2/2015 zestawieniu uczestników Klubu 44 F chochlik drukarski usunął przy jednym z nazwisk wielokrotność uzyskania liczby 44 punktów. **Pana Michała Koźlika, Weterana Klubu 44 F i trzykrotnego zdobywcę 44 punktów, serdecznie przepraszamy.**

Zadania z fizyki nr 598, 599

Redaguje Elżbieta ZAWISTOWSKA

598. Przez cewkę o współczynniku samoindukcji $2L$ płynie prąd stały o natężeniu I_0 z zewnętrznego źródła (rys. 1). Po zamknięciu klucza K_2 do cewki podłączamy równolegle cewkę o współczynniku samoindukcji L oraz kondensator o pojemności C . Następnie otwieramy klucz K_1 . Znaleźć maksymalne napięcie na kondensatorze i maksymalne natężenie prądu płynącego w cewce o współczynniku samoindukcji L . Elementy obwodu uważamy za idealne.

599. Koło, którego cała masa rozłożona jest równomiernie na obwodzie, może obracać się bez tarcia wokół swojej osi skierowanej poziomo. Wewnątrz koła, wzdłuż jego obwodu biegnie wiewiórka. Współczynnik tarcia między kołem a wiewiórką wynosi μ . Stosunek masy koła do masy wiewiórki równy jest n . Jakie maksymalne, stałe przyspieszenie liniowe może nadać koło wiewiórka?

Rozwiązania zadań z numeru 1/2015

Przypominamy treść zadań:

590. W naczyniu w kształcie walca znajduje się ciecz o gęstości ρ . Walec obraca się ze stałą prędkością kątową ω wokół własnej osi. Wewnątrz walca, wzdłuż jego promienia, umocowany jest cienki pręt AB . Po przecięciu może ślizgać się bez tarcia koralik w kształcie kuli o masie m i promieniu r (rys. 2). Kula połączona jest z końcem A pręta za pomocą sprężyny o współczynniku sprężystości k . Długość nieodkształconej sprężyny wynosi l_0 . Znaleźć odległość środka kuli od osi obrotu.

591. Na sferze o promieniu R , złożonej z dwóch półsfery, równomiernie rozłożony jest ładunek Q . Jaką siłą trzeba działać na każdą półsferę, aby nie rozsuwały się one pod wpływem oddziaływania ładunków?

590. Oznaczmy przez x szukaną odległość środka kuli od punktu A . W układzie inercyjnym w kierunku wzdłuż pręta działają na kulę: siła sprężystości $F_S = k(x - r - l_0)$ oraz siła ze strony cieczy F_A , a ich wypadkowa jest siłą dośrodkową $F_S + F_A = m\omega^2 x$. Aby wyznaczyć siłę F_A , rozważmy obracającą się naczynie z samą cieczą, wyodrębnijmy w niej myślowo część znajdującą się w tym samym miejscu co kula i podzielmy ją na bardzo małe elementy o masach Δm_i . Siła ze strony pozostałej cieczy działająca na taki element w płaszczyźnie poziomej wynosi $\Delta F_{Ai} = \Delta m_i \omega^2 r_i$, gdzie r_i jest odległością elementu od osi obrotu (rys. 3). Niech pozioma oś OX prostokątnego układu współrzędnych ma początek na osi obrotu i przechodzi przez środek wydzielonej części cieczy, a oś OZ skierowana jest wzdłuż osi obrotu, prostopadle do płaszczyzny rysunku. Rzut siły ΔF_{Ai} na oś OX wynosi $F_{xi} = \Delta m_i \omega^2 x_i$. Całkowita siła działająca w płaszczyźnie poziomej ze strony pozostałej cieczy na część wyróżnioną działa wzdłuż osi OX , co wynika z symetrii problemu, skierowana jest do osi obrotu i ma wartość $F_A = \omega^2 \sum_i \Delta m_i x_i = \omega^2 x M$, gdzie x jest odległością środka masy kuli od osi obrotu, a $M = 4\pi r^3 \rho / 3$. Siła F_A zależy tylko od położenia, kształtu i objętości wyróżnionej części cieczy. Taka sama siła działa na dowolne ciało umieszczone w tym samym miejscu wewnątrz cieczy. Szukana odległość wynosi

$$x = \frac{k(r + l_0)}{k - \omega^2(m - 4\pi r^3 \rho / 3)}$$

Rozwiązanie jest poprawne, gdy $k > \omega^2(m - M)$. W przeciwnym przypadku sprężyna jest zbyt słaba, aby utrzymać kulę wewnątrz cieczy, i kula w zależności od swojej gęstości przemieszcza się do jednego z końców pręta.

591. Szukana siła wynosi $F = \pi R^2 p$, gdzie p jest ciśnieniem wywieranym od wewnątrz na powierzchnię sfery, wywołanym oddziaływaniem ładunków. Aby wyznaczyć p , należy obliczyć pracę, jaką trzeba wykonać, zmniejszając promień sfery o małą wielkość ΔR :

$$\Delta W = p|\Delta V| = \frac{4\pi p[R^3 - (R - \Delta R)^3]}{3} \approx 4\pi R^2 p \Delta R.$$

Praca ta powoduje zwiększenie energii elektrostatycznej sfery. Energia

elektrostatyczna sfery o promieniu R naładowanej ładunkiem Q wynosi $W_E = \frac{Q^2}{2C}$,

gdzie $C = 4\pi\epsilon_0 R$ jest pojemnością sfery. Stąd $\Delta W_E \approx \frac{Q^2 \Delta R}{8\pi\epsilon_0 R^2}$. $\Delta W = \Delta W_E$, a więc

mamy $p = \frac{Q^2}{32\pi^2 \epsilon_0 R^4}$. Szukana siła jest równa $F = \frac{Q^2}{32\pi\epsilon_0 R^2}$.